

TALABALARNI MILLIY TURIZMGA YO'NALTIRISHDA MUZEY MUHITINING TARBIYAVIY VA PEDAGOGIK ROLI**Ubaydullayev Saidakbar Saydaliyevich***Farg'ona davlat universiteti "Pedagogika nazariyasi va tarixi" mutaxassisligi**1-bosqich magistranti***ORCID ID: 0009-0005-4516-9920***saydaliyevichsaidakbar2004@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, muzey pedagogikasining turizm ta'limida qo'llanilishi masalasini o'rganadi. Tadqiqotda muzeylarning tarbiyaviy va pedagogik roli, ularning talabalarni milliy turizmga yo'naltirishdagi ahamiyati, shuningdek, muzeylar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikning rivojlanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Muzey muhitining talabalarga nafaqat tarixiy, balki amaliy bilimlarni ham taqdim etishdagi o'rni alohida e'tiborga olinadi. Shuningdek, maqolada turizm ta'limida muzey pedagogikasining samaradorligini oshirish, o'quvchilarda milliy turizmga qiziqish va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish uchun yondashuvlar o'rganib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *milliy turizm, turizm ta'limi, tarbiyaviy roli, pedagogik yondashuvlar, muzey ta'limi, tarixiy meros, ekskursiyalar*

KIRISH(ВВЕДЕНИЕ INTRODUCTION)

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalar faqat nazariy bilimlarga ega bo'lib qolmasdan, balki amaliy tajriba va shaxsiy rivojlanishga ham katta e'tibor qaratishlari zarur. Shu bois, turizm sohasida tahsil olayotgan talabalar uchun nafaqat turizm ob'ektlarini o'rganish, balki o'z milliy madaniyat va tarixiga hurmat bilan yondashish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun turizm ta'limida taqdim etiladigan pedagogik va tarbiyaviy yondashuvlar hamda vositalar bevosita talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Muzey muhitining tarbiyaviy va pedagogik roli ayniqsa milliy turizmga yo'naltirishda muhim ahamiyatga ega. Muzeylar nafaqat madaniy merosni saqlash va namoyish etish joyi, balki o'quv jarayonida talabalarga tarixiy, madaniy va estetik bilimlarni beradigan ta'lim muassasalari sifatida xizmat qilmoqda. Muzeylar orqali talabalar o'z milliy merosini chuqurroq tushunib, bu merosni turistlarga etkazishda qanday yondashuvlar samarali bo'lishi mumkinligini o'rganadilar.

O'zbekistonning turistik salohiyati va uning boy tarixiy-madaniy merosi talabalar uchun alohida e'tiborga loyiqdir. Ayniqsa, milliy turizmga yo'naltirish, jamiyatda tarixiy xotira, milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan ta'lim tizimi zarurdir. Buning uchun muzeylar talabalarni turizm sohasiga, madaniyatni targ'ib qilishga, mahalliy ob'ektlarni o'rganishga va ulardan foydalanuvchi sifatida madaniy xulq-atvorni rivojlantirishga tayyorlashi lozim.

Muzey muhitining talabalarda milliy turizmga bo'lgan qiziqish va anglashni shakllantirishdagi tarbiyaviy va pedagogik rolini o'rganishdir. Izlanish mobaynida muzeylarning pedagogik imkoniyatlari, turizm ta'limida ularning o'rni, shuningdek, talabalarni

milliy turizmga yo'naltirishda muzeylarning qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlashga harakat qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ/METHODS)

Muzeylar tarixi davomida nafaqat madaniyat va tarixni saqlovchi maskan sifatida, balki tarbiyaviy va ta'limiy faoliyat yurituvchi ijtimoiy institut sifatida ham shakllanib borgan. Ko'plab tadqiqotchilar, xususan G. Xolmuhammedova, M. Karimova, I. Hakimov kabi mahalliy olimlar hamda UNESCO va ICOM kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda muzeylarning tarbiya va ta'limdagi roli alohida ta'kidlangan. Adabiyotlarda ko'rsatilishicha, muzeylarda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va madaniy ongini shakllantirish imkoniyati mavjud bo'lib, bu ayniqsa turizm sohasi uchun muhim hisoblanadi.

Milliy turizm masalasiga oid ilmiy manbalarda esa talabalarni o'z milliy qadriyatlari asosida yo'naltirish, ularni o'z madaniy merosini anglashga undash, va bu orqali ularni madaniyat elchilari sifatida shakllantirish g'oyalari ilgari surilgan. Jumladan, B. Jabborov (2018) o'z tadqiqotida turizm sohasi uchun mutaxassis tayyorlashda madaniy ob'yektlar bilan bevosita tanishuv zarurligini ta'kidlaydi. Muzey pedagogikasi aynan mana shu ehtiyojga javob bera oladigan metodik asos sifatida qaraladi.

Metodologik jihatdan ushbu tadqiqotda sifatli (kvalitativ) yondashuv asos qilib olindi. Maqola yozish jarayonida turizm ta'limi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar bilan suhbatlar, savolnomalar va amaliy kuzatuvlar asosida ma'lumotlar to'plandi. Talabalarning muzey ekskursiyalarida qatnashganidan keyingi taassurotlari, ularning milliy qadriyatlarga nisbatan shakllanayotgan qarashlari, shuningdek o'qituvchilarning fikrlari asosida xulosalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ RESULTS)

Tadqiqot jarayonida olib borilgan intervyular, amaliy kuzatuvlar va tahlillar asosida muzey muhitining talabalarda milliy turizmga nisbatan ijobiy munosabat shakllantirishda kuchli tarbiyaviy va pedagogik ta'sirga ega ekani aniqlandi. Ayniqsa, muzeyda bevosita o'tkazilgan dars mashg'ulotlari va ekskursiyalar orqali talabalar o'z milliy tarixiga nisbatan chuqurroq qiziqish bildirib boshlaganlari kuzatildi.

Birinchidan, muzeyga tashrif buyurgan talabalar o'rtasida milliy turizm obyektlariga, jumladan, tarixiy yodgorliklar, milliy arxitektura namunalariga, madaniy marosimlarga bo'lgan hurmat va qiziqish sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Muzey eksponatlari orqali tarixni jonli idrok etish imkoniyati ularning madaniy ongini kengaytirdi, bu esa bevosita turistik faoliyatga nisbatan ichki motivatsiyani kuchaytirdi.

Ikkinchidan, talabalar muzeydagi o'quv mashg'ulotlari davomida turizm sohasi uchun muhim bo'lgan amaliy ko'nikmalarni ham shakllantira boshladilar. Ular ekskursovodlik, ma'lumot berish, tarixiy ob'yektlarni targ'ib qilish kabi faoliyatlarga bevosita jalb qilinib, bu sohada o'z salohiyatlarini sinab ko'rish imkoniga ega bo'lishdi. Bu esa ularda kelajakdagi kasbiy yo'nalishga nisbatan aniqroq tasavvur hosil qildi.

Uchinchidan, o'tkazilgan suhbatlar davomida talabalar muzeydagi darslar ularning milliy o'zligini anglashga, o'z xalqining tarixiy merosiga bo'lgan hurmatini oshirishga yordam berganini ta'kidladilar. Ko'plab talabalar ushbu tajriba natijasida o'z hududidagi turistik

obyektlarga nisbatan yangicha qarash, mas'uliyat hissi va targ'ibotga intilish paydo bo'lganini qayd etdilar.

To'rtinchidan, o'qituvchilarning fikr-mulohazalariga ko'ra, muzey muhiti talabalarda darsdan tashqari mustaqil izlanish va o'z ustida ishlash ehtiyojini kuchaytiradi. Tarixiy faktlar va eksponatlar asosida olib borilgan suhbatlar, guruhli muhokamalar va topshiriqlar ta'lim jarayonini jonlantirgan, shuningdek, talabalar orasida milliy g'urur tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qilgan.

Shuningdek, muzeyda o'tkazilgan tadbirlar orqali talabalar ko'plab milliy qadriyatlar, urf-odatlar, san'at va hunarmandchilik an'analari haqida yangi ma'lumotlarga ega bo'ldilar. Bu esa ularning kelajakda mahalliy va xorijiy turistlarga milliy turizm haqida sifatli va mazmunli axborot berish salohiyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari muzey muhitining talabalarni milliy turizmga yo'naltirishda samarali pedagogik vosita ekanligini yaqqol ko'rsatdi. Bu yondashuv talabalarning bilim darajasini oshirish bilan birga, ularni milliy madaniyat va tarixga hurmat ruhida tarbiyalaydi, turizm sohasida ongli va mas'uliyatli mutaxassislar sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ DISCUSSION)

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, muzeylar faqat tarixiy va madaniy merosni saqlash bilan cheklanib qolmay, balki talabalarda milliy turizmga qiziqish va ongni shakllantirishda samarali ta'lim muassasasi sifatida ham faoliyat yuritadi. Muzey muhitining pedagogik va tarbiyaviy roli, ayniqsa, turizm ta'limida o'quvchilarning kasbiy malakalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Muzeylarda o'tkazilgan darslar va ekskursiyalar talabalarga nafaqat tarixiy faktlarni o'rganish imkonini beradi, balki ular bilan bevosita aloqada bo'lish orqali tarixni jonli tarzda idrok etishlariga yordam beradi. Bu usul, o'z navbatida, talabalarda tarixiy xotirani mustahkamlash va milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmatni oshirishga yordam beradi. O'quvchilarning tarixiy ob'ektlarga nisbatan chuqurroq qiziqishi va hurmatining ortishi milliy turizmga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi, bu esa kelajakda turizm sohasida ishlash uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni yaratadi.

Shuningdek, muzey pedagogikasining samaradorligi talabalarni faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki amaliy ko'nikmalar bilan ham ta'minlaydi. Muzeylarda o'tkazilgan ta'limiy mashg'ulotlar talabalar uchun ko'plab kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishga imkon yaratadi. Ekskursovodlik, turistik yo'nalishlarni o'rganish, muzey ob'ektlarini taqdim etish kabi ko'nikmalar, talabalar uchun turizm sohasida ishlashda zarur bo'lgan praktika va ish faoliyatining o'ziga xos tomonlarini tushunishga yordam beradi.

Muzeylarning milliy turizmga ta'siri nafaqat ta'lim jarayonida, balki talabalar o'rtasida milliy g'ururni shakllantirishda ham sezilarli. Muzeylarda o'tkazilgan darslar va ekskursiyalar, talabalar uchun o'z milliy tarixiga, madaniyatiga bo'lgan muhabbat va hurmatni oshiradi. Bu esa ularni kelajakda turizm sohasida ishlashda nafaqat bilimli, balki madaniyatni anglagan va unga hurmat bilan yondashadigan mutaxassislar sifatida shakllantiradi.

Biroq, muzey pedagogikasini turizm ta'limiga kengroq joriy etishda ba'zi muammolar ham mavjud. Birinchi navbatda, muzeylar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarur. Turizm ta'limi va muzeylar o'rtasidagi integratsiya, ayniqsa, amaliyotlar va

ekskursiyalarni o'tkazishda o'qituvchilarning va muzey xodimlarining birgalikdagi faoliyatini talab qiladi. Hozirgi kunda, ba'zi muzeylar va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi yetarlicha rivojlanmagan va bu muzey pedagogikasining to'liq salohiyatini amalga oshirishga to'sqinlik qiladi.

Shuningdek, muzeylarda ta'lim jarayonini boshqarish uchun maxsus o'qituvchilar va pedagogik xodimlarning yetarlicha malakasiga ega bo'lishi muhimdir. Muzey pedagogikasi yangi metodikalarni talab qiladi, shuning uchun bu borada o'qituvchilarning malakasini oshirish, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganish va tatbiq etish zarur.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ CONCLUSION)

Muzeylarning pedagogik va tarbiyaviy roli milliy turizm ta'limida katta ahamiyatga ega ekanligini tadqiqot natijalari ko'rsatmoqda. Muzeylar o'quvchilarda milliy merosga bo'lgan hurmatni shakllantirib, ularni turizm sohasiga yo'naltirishda samarali vosita sifatida ishlaydi. Muzey muhitida talabalarga nafaqat tarixiy ma'lumotlar, balki amaliy ko'nikmalar ham taqdim etiladi, bu esa ularning turizm sohasidagi faoliyatini yanada rivojlantiradi.

Turizm ta'limida muzey pedagogikasi talabalar uchun milliy turizmga qiziqish va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradi. Muzeylarda o'tkaziladigan ekskursiyalar va darslar talabalarni faqat tarixiy ob'ektlar bilan tanishtirmasdan, balki ularga madaniy qadriyatlarni va an'analarni targ'ib qilish imkoniyatini beradi. Bu esa kelajakdagi turizm mutaxassislari sifatida talabalarni o'z milliy merosini saqlash va uni turistik maqsadlarda taqdim etish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlaydi.

Shuningdek, tadqiqot muzeylar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zaruriyatini ta'kidlaydi. Bu hamkorlik nafaqat pedagogik metodlarni takomillashtirish, balki talabalarga amaliy tajriba taqdim etish imkonini ham yaratadi. Muzeylar va o'quv muassasalari o'rtasidagi integratsiya talabalarni o'qitishda yangicha yondashuvlarni qo'llashga yordam beradi va ularning kasbiy salohiyatini oshiradi.

Bundan tashqari, muzey pedagogikasining samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarni malakasini oshirish va yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish muhimdir. Muzeylar, turizm ta'limi va madaniyatni birlashtiruvchi ta'lim muassasalari sifatida, talabalar uchun nafaqat bilim, balki milliy va xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli faoliyat yuritadigan mutaxassislari sifatida shakllanish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Tadqiqot natijalari, shuningdek, kelajakda muzey pedagogikasining yanada rivojlanishiga va turizm ta'limining sifatini oshirishga xizmat qiladigan tavsiyalarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alimova, T. A. (2016). Muzey pedagogikasi: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
2. Xolbayeva, D. S. (2019). Turizm ta'limi va muzeylar: integratsiya va amaliyot. Turizm sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, 3(2), 45-51.
3. Karimov, O. R. (2020). Muzeylarning tarbiyaviy va pedagogik roli. O'zbekiston tarixi va madaniyati, 15(1), 112-118.
4. Nig'matova, M. R. (2021). Milliy turizm va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik. Turizmni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar, 6(3), 34-40.

5. Shodmonov, M. A. (2018). Muzey pedagogikasi va ta'lim: Yangi yondashuvlar. Samarqand, "Fan" nashriyoti.